

küli sír került elő. Feltárára került még 4 másik, DK–ÉNy-i tájolású, különálló sírgödörbe elhelyezett felnőtt(?) egyén sírja, melyek közül kettő mellékletet is tartalmazott (örölkő, ill. vörös színű pohár). Valamennyi neolit temetkezés a feltárt terület D-i részén, a neolit települési objektumok által elfoglalt területen került elő.

A 2011-ben feltárt terület D-i részére koncentrált néhány *kora bronzkori (Makó-kultúra)* objektum, melyek a 2004–2005-ös feltáráson megfigyelt laza szerkezetű településstruktúra folytatásaként írhatók le. A kora bronzkori jelenségek ezúttal is kis méretű, kerek gödrök voltak. Külön említést is érdemel egy kerek, szűk (alig 1 m átmérőjű), azonban mély gödör, amely igen gazdag, több rétegben kibontott kerámia- és állatsontdepóniát tartalmazott. Feltűnt, hogy az egyes leletszintekből, a kerámiatöredékek között több ép, ill. kissé töredékes kis méretű bögre került felszínre.

A *római császárkori* telepet elsősorban négyzet alaprajzú, félig földbe mélyített házak, valamint a hozzájuk tartozó – főként kerek tároló és hulladékgyűjtő, kerek kutakból és egy-két nagyobb, másodlagosan hulladéktárolásra használt agyaggyerő gödörből álló – gazdasági egységek jelentik. A településhez tartozó temetkezések – összesen 14 db sír – a telep D-i periferiáján két csoportban kerültek feltárára. A sírok többsége bolygatott (rabolt) volt. Mindössze egy gyereksír, a vascsattal és egyélű vaskéssel eltemetett férfi, valamint egy gazdag női temetkezés nem volt bolygatva. A császárkori temetkezések DDNy–ÉÉK, vagy DNy–ÉK-i tájolásúak voltak. Hat esetben a temetkezések szuperpozícióban voltak a nagy szelvényt ÉK–DNy-i irányban átszelő árokrendszer egyes részeivel. Ezen esetekben az árkok metszették a temetkezések sírgödreit.

A terület É-i harmadában feltárára került egy ÉK–DNy-i irányban lefutó, többszörös (több, egymás melletti csatornából álló) árokrendszer is. Az árokrendszerben helyenként mély, zomszoruén kiszélesedő, kerekded lemélyülések is kibontásra kerültek. Az árokrendszer keletét elsősorban a különböző ágakból előkerült kevés hullámvonaldiszes, kavicsos soványítású kerámia töredék mellett a szarmata temetkezésekkel való szuperpozíció teszi lehetővé, illetve az a megfigyelés, mely szerint ez a rendszer irányát tekintve jól illeszkedik a 2004–2005-ös kampány során feltárt *avar korinak* meghatározott árokrendszerhez. A feltárt terület ÉNy-i sarkában összesen 4 db ÉNy–DK-i tájolású, háton fekvő nyújtott helyzetű avar temetkezés került elő szétszórta; 3 a többszörös árokrendszer Ny-i (a telep felé és a 2005-ben feltárt avar temető felé eső) oldalán, 1 azon kívül. Valamennyi vaskéssel, 2 esetben vascsattal és 3 esetben edénymelléklettel került eltemetésre. A sírban talált állatsontot egy esetben tudjuk étel-, vagy húsmellékletként értelmezni. Egyetlen temetkezés mutatott rablásra utaló nyomokat az övtájékon.

Munkatársak: Hága Tamara Katalin, Mester Péter régészek; Paár Ferenc régészhallgató; Tóth Enikő, Boda Péter, Ortutay Róbert, Tóth Mihályné technikusok. Geodézia: Archeodata 1998 Bt.

DANI JÁNOS

20. Berettyóújfalú határa (Hajdú-Bihar megye) U, R, Sza, Á, Kk

2011 folyamán több, a település közigazgatási területére eső lelőhelyen végeztünk megelőző feltárást.

Berettyószentmárton, Morotva (Morotva-liget KÖH 41574): Június 15. és augusztus 15. között került sor a lelőhely megelőző régészeti feltárára. A lelőhely a Berettyó folyó egykori magaspártján, Berettyószentmárton városrészben helyezkedik el. A tervezett építkezés előtt közel 1700 m² területen több mint 100 régészeti jelenséget tártunk fel. A legkorábbi leletek az újkőkori *Körös-kultúrából* származnak. Egy nagy méretű agyaggyerő gödörből több zsáknyi kerámia, agyagnehezék és állatsont került elő. A gödör betöltésében egy emberi temetkezést is találtunk. A feltárt objektumok nagy része újkőkori volt, gödrökből, kutakból, árkokból és cölöplyukakból került elő ilyen jellegű leletanyag. A késő rézkori *badeni kultúra* emlékegye került elő egy másik nagy méretű agyaggyerő gödörből. Az *Árpád-kori* település négy veremházát is feltártuk. Az É–D, ÉK–DNy hossz tengelyű házak 20–50 cm mélyen az altalajba ásott gödrei 7–11 m² alapterületűek voltak. Kemencéjüket az ÉK-i, vagy DK-i sarokban vájták az agyagba, platnijuk 3–4 cm vastagon égett át. Kerámiadarabok, vagy más anyag nem volt a kemencék platnijában. Ülőgödör három házban volt, cölöplyukat egyikben sem találtunk. A *késő középkori* település több kútját, méhkas alakú terménytároló gödrét és néhány vízelvezető árkát is feltártuk. A feltárt területen húzódtott egy II. világháborús lövészárk is, amelyből német gyártmányú ténnyhüvely került elő.

Beru-4 lelőhely (KÖH 59818): Augusztus 31. és szeptember 7. között 12 régészeti objektumot tártunk fel a római császárkori *szarmata* időszakából. A lelőhely legjelentősebb régészeti eredménye egy veremház feltárása volt. Az altalajba kb. 20 cm mélyen beásott kb. 400×320 cm alapterületű gödör közepén találtunk egy cölöplyukat. Úgy tűnik, hogy a cölöplyukba helyezett oszlop tartotta a ház tetőszerkezetét, ami mind a négy oldalán a talajra támaszkodhatott. A lelőhely többi feltárt jelenségének zöme cölöplyuk volt, amelyek a háztól Ny-ra helyezkedtek el. A cölöplyukakból sajnos nem került elő a kormeghatározást lehetővé tevő lelet, de valószínű, hogy a házhoz tartozó melléképületek, karámok cölöpjeinek maradványai.

Karas-dűlő (KÖH 77681): Szeptember 7–16. között 29 régészeti objektumot tártunk fel a római császárkori *szarmata* időszakából. A feltárt jelenségek zöme különböző méretű méhkas alakú gödör volt, amelyek átmérője 70 és 200 cm között mozgott. Mindegyikből jól keltezhető Kr. u. 2–3. századi kerámia került elő. Egy 130 cm mély téglalap alakú gödörből származnak a lelőhely fémleletei, egy vaskés és egy bronzfibula töredéke. A lelőhely legnyugatibb feltárt jelensége egy újabb ház lehetett, de sajnos ¾ része a nem feltárható területen folytatódott.

Nagy-Andaháza, Köles-éri csatorna (KÖH 77683): Szeptember 19–23. között 15 régészeti objektumot tártunk fel, az *újkőkorból* és a római császárkori *szarmata* időszakából. Az újkőkori jelenségek között volt egy nagy méretű, szabálytalan alakú agyaggyerő gödör, amelyben egy kis méretű edény alsó részét találtuk meg. A lelőhely jelenségeinek nagy része K–Ny, vagy É–D irányú árkok voltak, amelyek a kinyitott felületen keresztbe húzódtak, így végpontjait nem tudtuk

feltárni. Valószínű, hogy a csatorna helyén már az újkőkorban természetes vízfolyás volt és az árkok ide vezettek. Az árkok alig tartalmaztak leletet, de az egyikből újkőkori, egy másikból szarmata kori cserép került elő. A szarmata kori feltárt jelenségek között volt 2 méhkas alakú gödör.

Munkatársak: Balogh Csaba, Faragóné Csutak Tünde, Faur Zoltán, Fehér Csaba, Janka Edvárd, Koroknai Zsolt.

D. SZABÓ LÁSZLÓ

21. Berzence határa (Somogy megye) Ő, Ró, Kö, Kk, Kú, Tő

A "Településrégészeti és környezettörténeti kutatások a Dél-Dunántúlon (14–17. század)" című OTKA pályázat keretében Berzence területén a Vadaskert-dűlőben, valamint a Cigányaimező, Kapitány-szállás nevű határrészekben és a Kanizsnyica-, Nagy és Kis Gerendai-dűlőkben 2011. március 21–25. között terepbejárást végeztünk. Ennek során 37 új lelőhelyet regisztráltunk, így a település területén ismert lelőhelyek száma 101-re emelkedett. Az új lelőhelyek közül 17 az elhagyott Dráva mederben megmaradt Zsdála-pataktól É-ra eső sávban helyezkedik el, nagy részük őskori, római, illetve középkori, kis területen, viszonylag kevés kerámiával jelentkező lelőhely (6 őskori, 1 római kori, 6 római kori és késő középkori, 3 késő középkori). Az alacsonyabb térszíni területeken 9 lelőhelyen vasművességet jelző kohósalak, vasbuca, fűvócsódarabok is előkerültek.

A Dráva egykori árterébe eső területet 8–10 m magasságú magaspart választja el a faluhatar É-i részétől, mely már a Bel-ső-Somogyi-dombvidék tájegység része. Itt, a faluhoz közelebb eső Cigányai-mezőn és Vadaskerti-dűlőben 18 középkori és 1 őskori lelőhelyet találtunk, köztük egy nagy területű, 15–17. századi település nyomait. A falu belterületén, a Kinizsi utca és a Lipéki-árok által határolt területen áll az egykori berzencei vár dombja, oldalában beásások és földomlás nyoma, ahol téglafal, ill. facölöpök negatív lenyomatai láthatók. A Kinizsi utca 2. sz. ház telkén a 16–17. századra datálható, török talpas tál és fehér bosnyák pecsételt kerámia töredéke is előkerült.

Munkatársak: Kovács Gyöngyi, Miklós Gergely, Rózsás Márton, Sternád Vilmos.

ZATYKÓ CSILLA

22. Beszterec, Református templom (Kossuth utca 40.) (KÖH 47584)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á

2011. november 9-én a község polgármestere emberi lábszár-csontokat hozott be a Jósa András Múzeumba. Elmondása szerint ezeket a címben jelzett helyen találták földmunkák közben néhány nappal azelőtt. A csontok régészeti korúnak tűntek, ezért másnap a helyszínre ment Körösfői Zsolt régész és Mester Andrea gyűjteménykezelő. Egy családi ház kertjében a korábban kiásott gödörre rábontva egy medencétől felfelé bolygatatlan, Ny–K tájolású vázat bontottak ki csekély mélységben. Mellékletei: két darab S végű karikaékszer és egy öntött, sodrást utánzó gyűrű. A sír közelében egy másik sírfolt részle-

tét is megfigyelték, ennek kibontására azonban nem volt lehetőség. Korábban előkerült sírokról nem tudtak beszámolni az ott lakók, ennek ellenére a területen, egy domb oldalában egy ismeretlen kiterjedésű kora Árpád-kori (esetleg a 10. századba is nyúló?) temetővel kell számolnunk.

KÖRÖSFŐI ZSOLT – JAKAB ATTILA

23. Békés határa (Békés megye) U, B, Sza, Á, Kk

A 2006-ban, Paul R. Duffy (University of Toronto, Kanada) által életre hívott nemzetközi Bronze Age Körös Off-Tell Archaeology (BAKOTA) régészeti program második fázisa az idei évben indult el a Békéstől Ny-ra, a Holt-Fekete-Köröstől É-ra fekvő Koldus-zugban, a Jégvermi-kert, Lipcei-tanya lelőhelyen a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ és a University of Toronto együttműködésében. A 2011. március és április hónapokban folytatott intenzív terepbejárások és szisztematikus felszíni gyűjtések céljai a következők voltak: 1) a topográfiai terepbejárások során feltérképezett bronzkori lelőhelyek kiterjedésére, belső szerkezetére vonatkozó adatok gyűjtése; 2) a 2004-ben azonosított, középső bronzkori urnatemetőre utaló felszíni nyomok vizsgálata; 3) azok időbeni és térbeli viszonyainak megállapítása. 2011 őszén folytattuk a lelőhelyek felszíni leleteinek eloszlásvizsgálatát, ill. a tavasszal vizsgált területeken – és kiemelten a feltételezett temető zónájában – geofizikai felmérésekre került sor, melyek eredményei alapján megkezdődhetnek a hitelesítő, a feltételezett temető kiterjedésének, illetve a bolygatottság mértékének megállapítását célzó feltárások is.

Jégvermi-kert, Lipcei-tanya (MRT 10. k. 1/103. lh., KÖH 2780): A március és április hónapokban folytatott intenzív terepbejárás és szisztematikus felszíni gyűjtés eredményeit figyelembe véve idén októberben vette kezdetét a lelőhely szélesebb körű vizsgálata, mely során különböző jellegű geofizikai felméréseket, fémkereső műszerrel történő vizsgálatot és régészeti feltárást végeztünk. Az őszi kutatási idény elsődleges célja a bronzkori temető jelenlétének igazolása, bolygatottsága mértékének megállapítása, ill. a további kutatások során alkalmazandó vizsgálati módszerek meghatározása, azok metodikájának pontosítása volt.

A feltárás keretében 2,58 ha nagyságú területen történt magnetométeres felmérés, valamint egy hektárt meg nem haladó nagyságú részekben földradarral (GPR), ill. fémkereső műszerrel végzett kutatás. A lelőhelyen feltételezett bronzkori temető hitelesítése, valamint kiterjedésének körvonalazása érdekében több kutatószelvényt nyitottunk, melyek együttes területe megközelítőleg 70 m².

A feltárt objektumok döntő többsége bronzkorinak bizonyult, melyek mellett egy, feltehetően a kora középkor időszákára keltezhető objektum, ill. néhány modern kori jelenség is előkerült.

A kutatás során előkerült 6 temetkezés három különböző rítust képviselt (urnasíros, szórt hamvasztásos, csontvázas), melyek közül az urnasíros változat fordult elő a legnagyobb számban. A hamvasztásos sírokból előkerült edények tipológiai